

nga tangata te tatau kua tae ki te kotahi mano auua tangata. Ki te whakaritea kia 150 eka mo ia tangata o tenei kotahi mano ka tae ki te 150,000 eka mo nga tikanga katoa; ko te mea tika kia rima tekau eka hei mahinga hei kainga hoki mo nga Maori, a kia 100,000 eka hei whenua rahui mo nga take kua korerotia i runga ake nei.

Mehemea i peneitia te mahi kua kore e tika kia kiia e nga kai-hoko kahore i whakaarohia o ratou take. Kati mehemea e kore e taea te ki ehara te 150,000 eka i te whenua tika kia whakaritea mo nga tikanga katoa a nga Maori, me tango i roto i auua whenua nga eka whenua kua oti nei te whakarite ma nga Maori, ka toe iho ko nga eka kua kiia ake nei e ahau, ara, 130,700, hei tino whakaoti i enei take.

Tera ano tetahi ahua hei titiro iho ko te kimi roa hoki inaianei kia kitea ai etahi whenua e rite ana te pai ki nga whenua i watea i te wa o te hoko hei wehe ke ma nga Maori; ko tetahi take hoki tenei i tika ai kia rahi ake nga whenua e whakaritea ana inaianei i nga whenua i meingatia kia whakaritea i te wa o te hoko. E tino pa ana enei kupu ki nga whenua e rahuitia ana kia puta mai he moni mo nga tikanga Maori, natemea mehemea i whakaritea auua whenua rahui i te wa o te hoko kua taea i reira te whiriwhiri nga whenua pai mo te reti.

Kia kore ai e puta he raruraru, a kia kore ai he take arai i te noho a nga tangata ki nga whenua mehemea ka wehea ketia etahi whenua nui, e mea ana ahau me waiho nga whenua e whakaritea ana ma nga Maori, i raro i te mana o te Komihana o nga whenua o te Karauna, mana e hoko e reti ranei, engari ko nga moni e riro mai ana mo auua whenua me tuku ki tetahi kaute motuhake, a mehemea ka hokona atu etahi wahi o auua whenua ko nga moni e riro mai ana hei utu me hoko ki etahi atu whenua i etahi wahi pai atu i nga wahi e taea ana te whakarite inaianei, ma tenei hoki ka riro mai ai he whenua i nga takiwa e nui rawa ai nga moni e puta mai hei whakapai ake i te noho o nga Maori.

Ki taku mahara ka kitea ki nga korero kua korerotia i runga ake nei kahore i tika nga utu i puta atu ki nga tangata Maori na ratou nei i hoko te poraka a Te Keepa, mo te whenua i hokona e ratou, kahore hoki i whakamana nga kupu i tuhia ki te pukapuka hoko kia puritia nga mahinga kai ma nga Maori, a kia whakaritea hoki etahi atu whenua ma ratou, a kihai hoki i whakaotia nga korero whakaaetanga ki nga Maori i maharatia nei e ratou ko auua whakaaetanga nga tino utu mo te whenua, no reira e tumanako ana ahau ka tirohia paitia aku kupu.

Ko tetahi o nga mahi i tukua mai nei ki au i roto i te Komihana, ara, ko te titiro i nga takiwa pai hei takotoranga mo nga whenua e meingatia ana kia whakaritea hei whakaea i nga take a nga Maori kahore i taea e ahau te mahi he nui no aku raruraru ki te kimi i nga tangata e tika ana ki nga porohita kua oti nei te whakatau ki nga Maori o te Waipounamu, engari ma te Tari Ruri ka taea paitia taua mahi, a ko taku kupu me tuku atu ki taua tari.

Hei kupu whakamutunga mo te hoko kua korerotia nei, ka ki atu ahau ki a koe e te Kawana kei te whakaae kei te hiahia hoki te nuinga o nga Maori ki etahi whenua hei whakaea i o ratou take.

TE PORAKA O MURIHIKU.

Kahore he tikanga i roa ai aku korero mo tenei hoko, natemea e rite ana te ahua ki te hoko o te Poraka o Ngaitahu.

Te whenua i uru ki roto i tenei poraka ko te pito ki runga o te Waipounamu, ki te taha ki te tonga o nga Poraka o Ngaitahu me Otakou, e 6,000,000 nga eka. I whakaotia te hoko i te 17 o nga ra o Akuhata, 1853, mo nga moni e £2,600. I whakaritea he porohita mo nga tangata e noho ana i runga i te poraka, ki Tuturau, ki Omaui, ki Oue, ki Aparima, ki Oraka, ki Kawakaputaputa, me Ouetutu, he kainga enei kei roto i te poraka; hui katoa nga eka o auua porohita e 4,588 eka.

Kotahi rau e wha tekau nga tangata e noho ana i runga i te poraka i te wa o te hoko, a ko nga eka i whakaritea hei porohita kahore i tino tae ki te 33 eka mo ia tangata. E rite ana tenei hoko ki te hoko a Te Keepa, kahore i tatauria etahi o nga tangata i te ngaro hoki ratou i Rakiura, me era atu kainga. I whai paanga ano hoki etahi o nga tangata e noho ana ki Ruapuke i taua wa, a mehemea i whakaaturia e ratou o ratou take ki te Komihana nana i hoko te whenua kua rahuitia e ia he whenua mo ratou, natemea i whai mana ia ki te whakarite whenua mo nga tangata. Heoi ko te mutunga iho o to ratou kore e whakaatu ki te Komihana he iti noa iho nga whenua kei etahi o ratou a ko etahi kei te noho whenua kore.

Kahore kau he kupu whakaaetanga i roto i te pukapuka hoko kia whakaritea etahi atu porohita, engari i whakaaetia ki nga kai-hoko he kura he hohipera me era atu painga, a kua kiia e te Komihana nana i hoko te whenua ko enei whakaaetanga te tino utu mo te whenua i taea ai te hoko tenei whenua nui mo etahi moni iti.

I te tatauranga whakamutunga i nga tangata, e 353 nga tangata hui katoa ki era i Rakiura me Ruapuke, engari tera ano etahi tangata e whai paanga ana kei Otakou a kei raro atu hoki o Otakou e noho ana, ko enei etahi e tika ana kia whakaarohia mehemea ka whakaaetia etahi atu whenua.

Mehemea e wha rau nga tangata e whai paanga ana, a mehemea e whakaaetia ana kia rima tekau eka mo ia tangata hei mahinga hei kainga hoki mo ratou me whakarite kia 15,412 eka hei apiti atu ki nga eka e 4,588 kua oti nei te tuku atu ki a ratou; me etahi atu whenua ano hoki kia 40,000 eka hei whenua rahui kia tae katoa ai nga whenua ki te 60,000 eka. Otira ki te kore e whakaritea nga eka ki te maha o nga tangata, a ki te penatia hoki me to Ngaitahu ara mehemea ka whakaritea te utu o tenei whenua ki te utu i utua ai mo nga whenua i hokona i era atu wahi o te koroni ka pera ano nga eka whenua hei tuku atu ki nga Maori me enei kua whakahuatia i runga ake nei.

Mehemea ka whakaaetia enei kupu aku, me wehe ke kia 55,412 eka mo nga tikanga katoa; a ko taku kupu me wehe ke auua eka, a me pena ano hoki te whakahaere o auua whenua me era kua kiia e ahau kia whakaritea ma nga tangata i hoko nei i te poraka a Te Keepa.

E kore e tino taea e ahau te whakaatu i te takiwa hei takotoranga mo enei whenua. E ki ana te Tino Kairuri o Murihiku he iti noa iho nga whenua papai a te Karauna e watea ana, ko te nuinga hoki kua oti te whakarite hei reti hei hoko. Engari nga whenua ngaherehere e rahi ana, otira kua whakaurua enei ki raro i nga tikanga o te Ture Ngaherehere. Kei Rakiura etahi